NN 8/2018 (24.1.2018.), Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-5725/2016. od 19. prosinca 2017.

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

206

Ustavni sud Republike Hrvatske, u sastavu Miroslav Šeparović, predsjednik, te suci Andrej Abramović, Mato Arlović, Snježana Bagić, Branko Brkić, Mario Jelušić, Lovorka Kušan, Josip Leko, Davorin Mlakar, Rajko Mlinarić, Goran Selanec i Miroslav Šumanović, u postupku koji je ustavnom tužbom pokrenuo Branimir Bogadi iz Družbinca, kojeg zastupa Silvano Radobuljac, odvjetnik u Zagrebu, na sjednici održanoj 19. prosinca 2017. donio je

ODLUKU

I. Ustavna tužba se usvaja.

II. Ukidaju se:

– presuda Županijskog suda u Zagrebu broj: Gž-9539/15-2 od 20. rujna 2016. i

– presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj:
Pn-4005/12 od 28. kolovoza 2015.

III. Predmet se vraća na ponovno odlučivanje Općinskom građanskom sudu u Zagrebu.

IV. Ova odluka objavit će se u »Narodnim novinama«.

Obrazloženje

I. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

1. Ustavnu tužbu podnio je Branimir Bogadi iz Družbinca, osuđenik koji je izdržao kaznu zatvora, kojeg u ustavnosudskom postupku zastupa Silvano Radobuljac, odvjetnik u Zagrebu (u daljnjem tekstu: podnositelj).

Ustavna tužba podnesena je protiv presude Županijskog suda u Zagrebu broj: Gž-9539/15-2 od 20. rujna 2016. Tom je presudom odbijena kao neosnovana žalba podnositelja i potvrđena je presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj: Pn-4005/12 od 28. kolovoza 2015. (u daljnjem tekstu: prvostupanjska presuda).

Navedenom prvostupanjskom presudom odbijen je tužbeni zahtjev podnositelja kojim je tražio da mu tuženica Republika Hrvatska s osnove naknade neimovinske štete isplati iznos od 40.700,00 kuna, te mu je naloženo da tuženici naknadi iznos troškova postupka od 4.000,00 kuna.

2. Za potrebe ustavnosudskog postupka pribavljen je spis Općinskog građanskog suda u Zagrebu broj: Pn-4005/12.

II. ČINJENICE I OKOLNOSTI SLUČAJA

3. Predmet parničnog postupka koji je prethodio ustavnosudskom bio je podnositeljev tužbeni zahtjev protiv tuženice Republike Hrvatske radi naknade nematerijalne štete nastale povredom prava osobnosti (pravo na tjelesni, psihički i duševni integritet, te pravo dostojanstva) za vrijeme njegovog izdržavanja pritvora i kazne zatvora u zatvorima u Varaždinu i Zagrebu. U tužbi je naveo da je u razdoblju od 20. travnja do 29. srpnja 2010. bio u pritvoru u Zatvoru u Varaždinu, a od 29. srpnja 2010. do 6. prosinca 2011. u Zatvoru u Zagrebu, nakon čega je bio u Zatvoru u Varaždinu do 14. svibnja 2012. kada je pušten na slobodu.

3.1. U odnosu na uvjete boravka u pritvoru u Zatvoru u Varaždinu, tvrdio je da je bio smješten u sobi broj 13 veličine 18 m^2 u kojoj je boravilo šest osoba. U sobi se nalazio sanitarni čvor i nije bilo svjetla i svježeg zraka. U odnosu na boravak u Zatvoru u Zagrebu podnositelj je tvrdio da je boravio u sobi površine 18 m^2 s još sedam osoba, a sanitarni čvor je bio u sobi što je dovelo do manjka privatnosti, uz slabe mogućnosti održavanja osobne higijene. U odnosu na drugi boravak u Zatvoru u Varaždinu, podnositelj je tvrdio da je bio u sobi broj 14 veličine 8 m^2 s još dvije osobe, a kasnije je bio u sobi broj 15 za dvije osobe površine 6 m^2, a kasnije u sobi broj 4 površine 8 m^2 za četiri osobe. U tom zatvoru nije imao mogućnost rada, »a ostale aktivnosti su svedene na minimum (jedna sprava za treniranja na 60 zatvorenika) pa tužitelj nije imao niti mogućnost za ostvarenje prava na sportske aktivnosti, druženja, pristup biblioteci ili obrazovanje«. U tužbi je prigovarao i

na dostupnost zdravstvene zaštite u zatvorima, te je tvrdio da mu se zdravstveno stanje za boravka u zatvoru pogoršalo. »Cijelo vrijeme je imao bolove u kralježnici i desnoj nozi, ali u zatvoru nitko ništa nije poduzimao po tom pitanju jer je nakon nekoliko pregleda liječenje bezrazložno obustavljeno.«

3.2. Uz tužbu je priložena povijest bolesti Zatvorske bolnice u Zagrebu (list 18 spisa) iz koje je razvidno da je 18. svibnja 2011. podnositelj bio u Zatvoru u Zagrebu, a utvrđena je dijagnoza: »Sy. lumbosacrale, Lumboischialgia 1 dex., Hernia disci L5/S1«. Pregledom u KBC »Sestre milosrdnice« 20. lipnja 2011. (list 20 i 21 spisa) utvrđen je »težak gubitak motoneurona u mišiću lijevog stopala« i »težak gubitak motoneurona u mišićima desnog stopala, desne potkoljenice i stražnje skupine lijeve potkoljenice, a umjereni do teži u mišićima prednje skupine lijeve potkoljenice i obiju natkoljenica«.

3.3. U odgovoru na tužbu, tuženica Republika Hrvatska, između ostaloga, navodi:

»Tužena priznaje navode tužitelja koji se odnose na činjenicu služenja dvogodišnje kazne zatvora u Zatvoru u Varaždinu, Zatvoru u Zagrebu te Zatvoru u Varaždinu.

(...) Točni su nadalje i navodi koji se odnose na veličinu i prostornost zatvorskih ćelija u Zatvoru u Varaždinu i Zatvoru u Zagrebu, odnosno kvadratura prostora koja otpada na svakog zatvorenika pa tako u konkretnoj pravnoj stvari i na tužitelja.

Svi ostali navodi tužitelja međutim, nisu točni i rezultat su njegovog subjektivnog doživljaja i nerealne percepcije, situacije diktirane činjenicom nužnog ograničenja slobode u uvjetima služenja zatvorske kazne.

Vezano za smještaj tužitelja u Zatvoru u Varaždinu, napominjemo da je smještaj odgovarao zdravstvenim, higijenskim i klimatskim prilikama. Prostorije u kojima je zatvorenik boravio su čiste, suhe, opremljene dnevnim i umjetnim svjetlom koje omogućuje čitanje i rad bez smetnji za vid. Sobe su opremljene radijatorima koji su uključeni u sustav centralnog grijanja. Temperatura u sezoni grijanja održava se u skladu s odredbom iz čl. 5. Pravilnika o standardima smještaja i prehrane, danju na 22, a noću na 15°C.

Zatvorenicima se osigurava čista odjeća i rublje, posteljno rublje i održavanje osobne higijene i čistoća prostora za što je osiguran toaletni pribor i sredstva za čišćenje u dovoljnim količinama. Sobe imaju odvojene sanitarne uređaje koji omogućuju neograničen pristup higijenski potpuno opremljenom sanitarnom čvoru u kojem je omogućeno obavljanje fizioloških potreba zatvorenika u čistim i primjerenim uvjetima te je osigurana privatnost svakog zatvorenika. Zatvoreniku je omogućeno održavanje osobne higijene i to svakodnevnim tuširanjem te dostupnost tople, hladne i pitke vode neprekidno, odnosno tijekom 24 sata. Čistoća prostorija ovisi i o aktivnostima samih zatvorenika koji u njoj borave a koji su sukladno čl. 76. st. 1. i 2. Zakona o izvršavanju kazne zatvora (dalje u tekstu: ZIKZ), dužni 2 sata dnevno raditi na održavanju prostorija u kojima borave.

Valja istaknuti, da zatvorenici sukladno dnevnom rasporedu određeni dio dana borave izvan svojih soba, na svježem zraku u trajanju od najmanje 2 sata. Osim toga, zatvorenici imaju mogućnost kretanja izvan spavaonica u dijelu zatvora koji je predviđen za zatvorenike te su sobe tijekom dana otvorene, a prostor hodnika koristi se kao dnevni boravak u kojem je omogućeno svrhovito korištenje slobodnog vremena, igranje nogometa, košarke, stolnog tenisa ili vježbanje na spravama, praćenje TV programa, slušanje muzike, praćenje dnevnog tiska ili igranje društvenih igara šaha i sl.

U odnosu na tužiteljeve navode o lošoj kvaliteti i dostupnosti zdravstvene zaštite za vrijeme tužiteljevog izdržavanja kazne zatvora, tužena ističe kako je tužitelju tokom cijelog izdržavanja kazne zatvora omogućeno ostvarivanje zdravstvene zaštite putem liječnika opće medicine i liječnika specijaliste po potrebi. Naime, iz medicinske dokumentacije zaprimljene od Zdravstvene ambulante Zatvora u Varaždinu razvidno je da je tužitelj cijelo vrijeme bio pod medicinskim nadzorom kao i činjenica da unatrag deset godina ima bolove u kralježnici, a unatrag sedam godina se liječio od alkoholizma. (...) Valja napomenuti da je tužitelj bio dugogodišnji ovisnik o alkoholu, osuđivan zbog nasilničkog ponašanja u obitelji, zlostavljanja i zapuštanja djeteta te mu je uz zatvorsku kaznu određena i mjera obveznog liječenja od ovisnosti. Tužiteljevo psihičko i ukupno fizičko stanje je u velikoj mjeri determinirano činjenicom sindroma ovisnosti i činjenicom aktualne apstinencije.

Temeljem navedenog zaključuje se da je tužitelju za vrijeme izdržavanja kazne pružena adekvatna zdravstvena zaštita te indicirana terapija.

Vezano za uvjete smještaja tužitelja u Zatvoru u Zagrebu u kojem je tužitelj boravio od 29. srpnja 2010. do 15. rujna 2010. valja naglasiti da se tužitelj u istom nalazio samo radi obavljanja stručnih poslova psihosocijalne dijagnostike u svrhu donošenja prijedloga za upućivanje na izdržavanje kazne zatvora u drugo kazneno tijelo. Tužitelj je bio smješten na Odjelu za dijagnostiku u sobama zajedno sa 5-6 zatvorenika (ovisno o brojnom stanju na Odjelu), u kojima se nalazi sanitarni čvor odvojen od ostatka sobe zidom visine 180 cm, svaka soba ima četiri prozora visine 86 cm i širine 67 cm (ukupna staklena površina 3,20 m^2), koji se mogu otvarati čime je omogućeno prozračivanje po potrebi zatvorenika. Također, iste sobe su opremljene umjetnom rasvjetom u vremenu od 7.00 do 23.00 sati, a kroz cijelo vrijeme je osigurana dostupnost pitkoj (hladnoj i toploj) vodi. Objekt zatvora nema blagovaonice te svi zatvorenici neovisno o statusu dnevne obroke hrane konzumiraju u zatvoreničkim sobama i zatvorenici imaju na raspolaganju 30 minuta za doručak i večeru, a za ručak 1 sat sukladno dnevnom rasporedu zatvorenika.

Valja istaknuti da zatvorenici u Zatvoru u Zagrebu sukladno dnevnom rasporedu, određeni dio dana borave izvan svojih soba, na svježem zraku u trajanju najmanje 2 sata. Higijenu soba za smještaj održavaju sami zatvorenici, a potrošni materijal za čišćenje osigurava im se u pravilu dva puta mjesečno (po potrebi i češće), a posteljina i osobno rublje pere se u praonici rublja prema utvrđenom rasporedu. Za vrijeme boravka na Odjelu za dijagnostiku, zatvorenici ne mogu biti radno raspoređeni, uključeni u slobodne aktivnosti niti se ocjenjuju i ne koriste pogodnosti.

U odnosu na tužiteljeve navode o lošoj kvaliteti i dostupnosti zdravstvene zaštite za vrijeme tužiteljevog izdržavanja kazne zatvora, tužena napominje da Zatvor u Zagrebu pruža zdravstvenu skrb preko svog zdravstvenog odjela preko liječnika specijalista psihijatra, liječnika opće medicine, u dvije smjene i stomatologa. Za one koji imaju potrebu za specijalističkom pomoći, uslijed težih oboljenja, liječe se u Zatvorskoj bolnici ili u drugim javnim bolnicama u Zagrebu, a sve uz koordinaciju službenika zdravstvenog odjela i Odjela

osiguranja. Nadalje, u noćnim satima zdravstvena skrb im se pruža putem Stanice za hitnu medicinsku pomoć. Sukladno čl. 103. ZIKZ-a svim zatvorenicima, pa tako i tužitelju osigurano je liječenje, kao i mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite kvalitetom i opsegom određenim u javnom zdravstvu za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

Smještajni uvjeti u zatvoru su determinirani izvedbom u izgradnji objekta i u bitnome su nepromjenjivi, dok higijenski uvelike ovise o samim zatvorenicima koji su dužni iste održavati primjerenima i čistima. Općepoznata prekapacitiranost zatvorskog sustava, spada u red objektivnih poteškoća za koje nisu odgovorni službenici koji rade sa zatvorenicima, ali oni po preporukama i stajalištima Europskog odbora za sprječavanje mučenja i neljudskog i ponižavajućeg postupanja ili kazne (CPT) postupaju na način da se taj nedostatak nadoknađuje zatvorenicima povećanom pozornošću i skrbi. Ističemo da prava zatvorenika smještajem u prostoru koji ne zadovoljava u potpunosti kvadraturu propisanu u ZIKZ, na način da su njime ciljano i namjerno uskraćena ta prava, već su posljedica objektivne okolnosti prekapacitiranosti zatvora.

(...) Iz tog razloga nije osnovana tvrdnja da bi tužitelj u ovom predmetu bio izložen nečovječnom postupanju te da mu je povrijeđeno ljudsko dostojanstvo do kojih povreda da bi došlo zbog prenapučenosti.

(...) Naime, osim nesporne činjenice prekapacitiranosti zatvora i objektivne nemogućnosti da se u svakom slučaju osigura propisana kvadratura i kubikaža ćelije, svi drugi uvjeti se osiguravaju u skladu s odredbama ZIKZ kao i Pravilnika o standardima smještaja i prehrane zatvorenika. Tužena stoga smatra, a uvažavajući sve gornje navode da duševna bol koju tužitelj, kako navodi, trpi zbog nedovoljnog prostora zatvorskih ćelija ne prelazi onaj neizbježni element trpljenja ili poniženja koji je povezan s oblikom legitimnog postupanja prema osobi lišenoj slobode. Sama činjenica nezadovoljavajućeg prostora ćelije ne predstavlja oblik poniženja niti nečovječnog postupanja od strane tužene prema tužitelju kojim bi bilo povrijeđeno pravo tužitelja na život primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima, jer je opisanim omogućavanjem slobode kretanja tijekom dana, tužitelju nadoknađena ograničenost prostora u spavaoni, slijedom čega je njegov zahtjev za naknadu neimovinske štete s traženog osnova u cijelosti neosnovan i neutemeljen.

Europski sud za ljudska prava također kroz svoje presude ustraje na stavu i naglašava da za nečovječno postupanje pri izvršenju kazne zatvora, patnja i s njom povezano poniženje moraju prekoračiti onu nužnu količinu patnje ili poniženja koje je neizbježno povezano sa zakonitim lišenjem slobode. Takva praksa slijedi iz brojnih presuda Europskog suda za ljudska prava pa tako i presuda Dolenec protiv RH, zahtjev broj 25282/06, presuda od 26. studenoga 2009. (toč. 131. -136.) gdje sud izričito ističe da činjenica što je podnositelju ćelija bila skučena ne predstavlja povredu čl. 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava, obzirom da mu je to nadoknađeno slobodom kretanja izvan ćelije, boravkom na svježem zraku, obavljanjem telefonskim razgovora, bavljenjem raznim aktivnostima i drugim sličnim mogućnostima. Isti stav Europski sud za ljudska prava iznio je i u presudi Nurmagedov protiv Rusije, zahtjev broj 30138/02, presuda od 16. rujna 2004. Jednako i u odluci Ustavnog suda Republike Hrvatske, posl. broj: U-III-3717/09 od 3. ožujka 2011. gdje se ističe da neadekvatni smještaj sam po sebi u svezi s drugim postupcima kaznionice prema podnositelju ne predstavlja situaciju koja kod podnositelja može realno stvoriti osjećaj potištenosti ili bi predstavlja objektivni izraz nečovječnog postupanja.«

3.4. Uz odgovor na tužbu priložena je Povijest bolesti Zdravstvene ambulante Okružnog zatvora Varaždin (list 29 spisa) u kojemu se navodi: »Smatramo da je zatvorenik došao u zatvor sa kroničnim aksonalnim lezijama teškog stupnja u inervacijskim područjima oba n. peroneusa te kroničnim lezijama težeg stupnja u visini spinalnih korijena. (...) Iz kojih razloga je odbio liječenje u Zatvorskoj bolnici 19. 7. 2011. g. mi to ne znamo«.

4. Nakon provedenog dokaznog postupka Općinski građanski sud u Zagrebu, nakon što je saslušao upravitelja Zatvora u Varaždinu i podnositelja na raspravi održanoj 10. rujna 2013., u presudi od 28. kolovoza 2015. utvrdio je sljedeće:

»Tužitelj u iskazu na koji nije bilo primjedbi niti prigovora, navodi da nikada u Varaždinu u zatvoru nije boravio u prostoriji sa šest ljudi, za vrijeme suđenja boravio je u prostoriji veličine 5x6 m² s još sedam osoba, ta soba ima zatvoren wc, ima umivaonik i tuš kadu te rešetku na prozoru. Ima i danje svjetlo dok je soba 15 u prizemlju, tu je boravio s još jednom osobom u prostoriji veličine 3x1,5 m², soba ima sanitarni čvor i nema danjeg svjetla. Slijedeća soba u kojoj je boravio na katu i veličine je 3x3 m², u njoj je bilo četvero ljudi, ima odvojen sanitarni čvor. Tužitelj se tuži da je u zatvoru puno Roma koji nemaju kulturu i higijenske navike, navodi da je povremeno šetao po zatvorskom krugu, ali nije baš mogao zbog bolesti kičme, a da te bolesti nema mogao je šetati i igrati nogomet, alkohol nije konzumirao u zatvoru, a nikakve tegobe osim problema s kralježnicom u zatvoru nije imao pa se nije imao na što tužiti zatvorskom liječniku. Od liječnika je dobio potrebne injekcije i lijekove, ali nije mogao dobiti pretragu magnetske rezonance i operaciju. Rekli su mu da nije životno ugrožen, ali je ipak bio na pretrazi CT-om u Vinogradskoj bolnici u Zagrebu dok je na operaciju kralježnice išao nakon izlaska iz zatvora. Za vrijeme provedeno u zatvoru u Zagrebu navodi da je bio u prostoriji veličine 5x5 m, u sobi je bilo sedmero ljudi, wc je bio u sobi, odvojen samo pregradom i pomoćnim vratima, tuša u sobi nema tako da se mogao tuširati samo jednom tjedno. Prije izdržavanja zatvorske kazne nije se bavio sportom, povremeno je čitao knjige dok ih u zatvoru nije čitao već je čitao Kazneni zakon i Zakon o kaznenom postupku. (...)

Dakle, svako povrijeđeno pravo osobnosti iz odredbe čl.19. istog Zakona pa tako i dostojanstva i integriteta koje tužitelj navodi dovodi do objektivnog nastanka neimovinske štete, ali to ne znači da ne postoji bezuvjetno tužiteljevo pravo na isplatu pravične novčane naknade. Slijedom navedenih zakonskih odredbi je tužitelj bio dužan pokazati postojanje povrijeđenog prava osobnosti takve težine, jakosti i trajanja da opravdava dosudu pravične novčane naknade, što nije učinio svojim iskazom, kojim samo opisuje zbivanja tijekom izdržavanja kazne zatvora bez postojanja bilo kakvih posljedica u vidu duševnih bolova zbog kršenja svojih zakonskih prava te sud ocjenjuje da tužitelj nije dokazao postojanje zakonskih pretpostavki iz odredbe čl. 1100. Zakona o obveznim odnosima.«

4.1. Drugostupanjski sud je u svezi utvrđenog činjeničnog stanja naveo sljedeće:

»Iz iskaza samog tužitelja proizlazi da u zatvoru u Varaždinu nikad nije boravio u prostoriji sa 6 ljudi, a za vrijeme pritvora, dakle, za vrijeme suđenja do pravomoćnosti presude, boravio je u sobi broj 14 veličine 5x6 m² s još 7 osoba, a ta soba ima zatvoren wc, ima umivaonik i tuš kadu, te rešetku na prozoru, a ima prozore i danje svjetlo. Misli da je soba broj 15 u prizemlju u kojoj je boravio s još jednim pritvorenikom 3 m dugačka i 1,5 m široka, ima sanitarni čvor kao i soba koju je prije opisao, ali nema danjeg svjetla. Nadalje, soba

u kojoj je također boravio na katu veličine je 3x3 m² i u njoj ih je bilo četvorica, te ista ima odvojen sanitarni čvor. Navodi da je u zatvoru bilo puno Roma, pa je radije jeo u sobi stisnut za stolom nego na hodniku gdje su oni boravili. Povremeno je šetao po zatvorskom krugu ali nije mogao zbog bolova u kralježnici, a da nije imao problema s kralježnicom mogao se vani šetati i igrati nogomet. Osim kralježnice nikakvih drugih tegoba u zatvoru nije imao, te nije zbog čega imao ići zatvorskom liječniku, a od liječnika je dobio potrebne lijekove i injekciju, no nije mogao dobiti magnetsku rezonancu ili operaciju, jer nije bio životno ugrožen, zbog čega je čekao na red, ali do izlaska iz zatvora to nije dočekao.

Soba u Zatvoru u Remetincu u kojem je također boravio bila je veličine negdje oko 5x5 m², te ih je bilo 7 u sobi u kojoj je wc koji je odvojen pregradom i pomičnim vratima, a u sobi nije bilo tuša.

Iz takvog iskaza tužitelja jasno i nedvojbeno proizlazi da u zatvoru u Varaždinu nije boravio u uvjetima koji su protivni čl. 3. Konvencije, jer je svaki pritvorenik imao vlastito mjesto za spavanje i minimalno 3 m² osobnog prostora, te je ukupna površina ćelija u kojima je boravio bila takva da su se pritvorenici mogli slobodno kretati, a isto tako imali su i odvojeni sanitarni čvor. Neke od ćelija nisu imale danje svjetlo, međutim to je kompenzirano mogućnošću kretanja na otvorenom. Zbog toga je iskaz tužitelja glede uvjeta u zatvoru u Varaždinu u sukladnosti s iskazom svjedoka P. L.

Što se tiče uvjeta za vrijeme tužiteljevog boravka u zatvoru u Remetincu u Zagrebu iz iskaza tužitelja također proizlazi da je imao minimalno 3 m² osobnog prostora na raspolaganju, te je imao mogućnost privatne upotrebe wc-a jer je isti bio odijeljen pregradom i pomičnim vratima, ali nije bilo tuša, a ukoliko je tužitelj smatrao da uvjeti u tom zatvoru za njega nisu adekvatni mogao je, sukladno odredbi čl. 15. Zakona o izvršavanju kazne zatvora ('Narodne novine' broj 128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11, 48/11 i 125/11), podnijeti pritužbu na takav postupak zatvora, odnosno, sukladno čl. 17. istog Zakona podnijeti zahtjev za sudsku zaštitu sucu izvršenja protiv postupka ili odluke kojem ga se nezakonito prikraćuje ili ograničava u nekom njegovom pravu, što tužitelj nije učinio.

I glede liječenja u zatvoru tužitelj navodi da nikakve druge tegobe osim bolova u kralježnici u zatvoru nije imao, te se nije imao zbog čega tužiti zatvorskom liječniku, a od liječnika je dobio potrebne lijekove i injekcije iako nije mogao dobiti magnetsku rezonancu ili operaciju.

Osim toga, iz povijesti bolesti zdravstvene ambulante Okružnog zatvora u Varaždinu proizlazi da u medicinskoj dokumentaciji postoji vlastoručno potpisana izjava tužitelja od 19. 7. 2011. godine kojom zatvorenik odbija pregled u zatvorskoj bolnici jer smatra da to nije potrebno.«

4.1.1. U odnosu na osnovanost tužbenog zahtjeva taj sud navodi:

»Naime, sud prvog stupnja odbio je tužbeni zahtjev navodeći da tužitelj nije dokazao postojanje povrijeđenog prava osobnosti koje bi bilo takve težine, jakosti i trajanja da bi opravdavalo dosuđenje pravične novčane naknade.

Takav zaključak prihvaća i ovaj, viši, sud, budući da tužitelj nije dokazao da bi bio izvrgnut ponižavajućem postupanju koje mora prelaziti određeni minimalni stupanj težine da bi bilo obuhvaćeno čl. 3. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Konvencija), pri čemu se ocjenjuje ima li svaki pritvorenik vlastito mjesto za spavanje, minimalno 3 m² osobnog prostora na raspolaganju, te je li ukupna površina ćelije tolika da se pritvorenici mogu slobodno kretati između namještaja. Stoga sud ocjenjuje može li se nedostatak jednog od tih uvjeta kompenzirati na primjer pristupom fizičkim vježbama na otvorenom zraku, prirodnim svjetlom ili zrakom, dostupnošću ventilacije, prikladnošću grijanja, mogućnošću privatne upotrebe wc-a sukladno s osnovnim higijenskim zahtjevima.

(...)

Slijedom navedenog, a s obzirom na sve okolnosti slučaja, pravilno je utvrđenje suda prvog stupnja da tužitelj nije dokazao da uvjeti u pritvoru predstavljaju ponižavajuće postupanje tuženice suprotno čl. 3. Konvencije, zbog čega nije dokazao da bi mu bilo povrijeđeno pravo osobnosti iz odredbe čl. 19. Zakona o obveznim odnosima ('Narodne novine' broj: 35/05, 41/08 i 125/11 – dalje: ZOO), pa se nisu ispunili uvjeti za dosuđenje naknade štete tužitelju.«

4.1.2. U odnosu na visinu troškova postupka, drugostupanjski sud ističe:

»Sud prvog stupnja pravilno je, sukladno odredbi čl. 154. st. 1. ZPP dosudio tuženici i trošak parničnog postupka i za to dao valjano obrazložene razloge, koje razloge u cijelosti prihvaća i ovaj, viši, sud.

Pri tome neosnovano tuženik prigovara dosuđenju troškova tuženici, budući da se sukladno odredbi čl. 163. ZPP odredbe o troškovima primjenjuju i na stranke što ih zastupa državno odvjetništvo, a u tom slučaju troškovi postupka obuhvaćaju i iznos koji bi se stranci priznao na ime nagrade odvjetniku, zbog čega ti prigovori tuženika nisu relevantni.«

III. PRIGOVORI PODNOSITELJA

5. Obrazlažući istaknute povrede ustavnih prava zajamčenih člankom 29. stavkom 1. i 35. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.), podnositelj se poziva na odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora (»Narodne novine« broj 128/99., 55/00., 59/00., 129/00., 59/01., 67/01., 11/02., 190/03. – pročišćeni tekst, 76/07., 27/08., 83/09., 18/11., 48/11., 125/11., 56/13. i 150/13.) kojima su utvrđena prava zatvorenika, osobito uvjeti za smještaj zatvorenika, a koji prema njegovoj ocjeni, u konkretnom slučaju nisu poštovani.

Smatra da su sudovi zbog nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja izveli pogrešan zaključak i utvrdili da u konkretnom slučaju nije došlo do povrede njegovog prava osobnosti. Tako je podnositelj u ustavnoj tužbi, između ostalog, naveo:

»U svom iskazu na koji nije bilo primjedbi tužitelj je naveo da je do pravomoćnosti presude boravio u prostoriji veličine 30 m² u kojoj se nalazilo ukupno 8 osoba, što podrazumijeva da je za svaku osobu bio osiguran prostor od 3,7 m², da je u sobi broj 15 u zatvoru u Varaždinu koja je veličine cca 4,5 m² i bez dnevnog svjetla boravio s još jednom osobama što podrazumijeva da je za svaku osobu bio osiguran prostor površine od 2,25 m², da je nadalje boravio u prostoriji veličine 9 m² u kojoj se nalazilo ukupno 4 osobe što podrazumijeva da je za svaku osobu bio osiguran prostor od 2,25 m².

U Zatvoru u Zagrebu tijekom dijagnostičke obrade boravio je u sobi veličine 25 m² u kojoj se nalazilo ukupno 7 osoba što podrazumijeva da je za svaku osobu bio osiguran prostor od cca 3,57 m². Osobito je za istaknuti kako se u predmetnom prostoru nalazio i toalet koji nije u potpunosti ograđen te je i taj podatak trebalo razmatrati pri utvrđivanju veličine prostora koja je tužitelju stajao na raspolaganju, kao i nedostojnost njegovog položaja uslijed takve situacije koja je potencirana činjenicom što se u tom prostoru konzumira i hrana.

(...)

Drugostupanjski sud je isticao kako je zbog činjenice što je svakom zatvoreniku bilo osigurano minimalno 3 m² osobnog prostora bilo udovoljeno propisanim standardima što je u protivnosti sa sadržajem pozitivnih zakonskih propisa.

Drugostupanjski sud je isticao da je neadekvatnost prostora koja se ogledala kroz izostanak dnevnog svjetla kompenzirana mogućnošću kretanja na otvorenom iako iz spisa ne proistječe da bi podnositelju na bilo koji način bila priznata prava koja su nadmašivala propisani minimum (2 sata dnevno na otvorenom) te stoga konzumacija tog prava nema značaj kompenzatornog efekta.

Sagledavanje obrazloženja drugostupanjskog suda stoga ukazuje na formalistički pristup koji je nedostatan za ostvarivanje prava na efikasan pravni lijek.

(...)

Kršenje zakonom propisanih uvjeta posljedično mora dovesti do utvrđenja povrede prava osobe kojoj se ta prava zakonskim odredbama omogućuju. Svaki zatvorenik ima pravo na humano izvršavanje kazne što između ostalog zahtijeva i pravo adekvatnog smještaja i pravo na zdravu okolinu. Zakonski ustanovljeno pravo mora biti efektivno, a u slučaju povrede prava ta povreda zahtijeva sankcioniranje.

(...)

Slijedom provedenog postupka potpuno je razvidno kako se zakonska odredba koja nalaže smještaj u zasebnu prostoriju uopće ne provodi. Notorna je činjenica kako se radi o pravno fiktivnoj obvezi budući da praksa ne omogućava ostvarenje toga prava (...) Temeljem odredbe članka 3. proistječe obveza osiguravanja minimalno 4 m² prostora po svakom zatvoreniku te je potpuno neprihvatljivo stajalište drugostupanjskog suda koje iznosi u obrazloženju presude u odnosu na kvadraturu smještaja, a očito u cilju potkrijepe stava o adekvatnosti smještaja.

Budući da se odredbom članka 14. ZIKZ-a koji se odnosi na prava zatvorenika u stavku 1. točka 1. naglašava kako se radi o smještaju primjerenom ljudskom dostojanstvu, a koji se nadovezuje na uvjete koji su određeni zakonom, tada je više nego razumno uskraćivanje u pravima na koja se zakon referira tumačiti na način povrede dostojanstva u slučaju uskrate.

(...) Pravna sredstva koja zatvorenicima stoje na raspolaganju radi zaštite svojih prava trebaju biti prožeta načelima efikasnosti. Upravo stoga korištenje mehanizma za sudsku zaštitu o kojem odlučuje sudac izvršenja ne može biti tretirano kao preduvjet ostvarenja prava za naknadu. Neefikasnost toga sredstva notorna je činjenica i poznata je svim sudionicima u postupku odlučivanja koji se odnose na materiju izvršavanja kazne zatvora. Sasvim je notorno da država ne može ukazati na primjere kojima bi iskazala efikasnost korištenja toga sredstva i to u mjeri koja bi otklonila razumnu sumnju u njegovu efikasnost.

Osim toga potrebno je istaći kako mogućnost korištenja toga sredstva koegzistira i s brojnim obvezama koje su usmjerene na državne organe (...) Presuda koja se temelji na zanemarivanju činjenica koje izravno ukazuju na povredu zakonom priznatog prava u svojoj je suštini arbitrarna, a time i neustavna. Ustavni sud je u odluci broj: U-lII-1437/2007 od 23. travnja 2008. (»Narodne novine« broj 55/08.) zauzeo stav kako je u situaciji kada neka osoba u zatvoru tijekom duljeg vremenskog razdoblja nema uvjete smještaja i izdržavanja kazne sukladno ZIKZ-u to samo po sebi dostatno da takvoj osobi uzrokuje tegobe intenziteta koji premašuje neizbježnu razinu trpljenja do koje dolazi pri svakom lišenju slobode, a što predstavlja osnovu za utvrđenje nastupa neimovinske štete.

Iznijeti stav od relevantne je važnosti za razmatranje osnovanosti tužbenog zahtjeva. Slijedom iznijetoga, utvrđenje nastupa neimovinske štete moguće je i slijedom dokaznog materijala koji je sadržan u predmetnom spisu te je i iz toga razloga sudska odluka neprihvatljiva. Neadekvatnost prostornog kapaciteta ni na koji način nije kompenzirana budući da iz predmeta proistječe da je tužitelju bilo omogućeno da tijekom dana koristi dva sata kretanja na svježem zraku, a što je sukladno pozitivnim odredbama kojima se regulira ta materija minimum, dakle suštinski se radi o minimumu zajamčenog prava a ne kompenzatornom elementu. Uvjeti smještaja podnositelja tijekom izvršavanja kazne zatvora nisu odgovarali zakonskim uvjetima kao ni uvjetima predviđenim Konvencijom. (...)

U odnosu na obvezu države ukazuje se i na stav Ustavnog suda izražen u oduci broj: U-IIIBi-2475/2016 od 5. listopada 2016 godine: 'država je dužna osigurati provedbu ovih mjera u uvjetima u kojima se poštuje ljudsko dostojanstvo i u kojima način i metoda izvršenja mjere ne izlažu osobu nad kojom se primjenjuju takvoj nelagodi ili trpljenju čiji bi intenzitet prelazio neizbježnu razinu, inherentnu lišenju slobode i boravku u zatvoru. Postupanje protivno dobrobiti zatvorenika nedopušteno je i dostatno je da ono doseže minimalni stupanj težine'.«

5.1. Posebno osporava i činjenicu da je obvezan naknaditi troškove postupka tuženici te navodi:

»Obvezivanje tužitelja na naknadu troškova koji se odnose na radnje poduzimane po zamjenicima Općinskog državnog odvjetništva uz primjenu Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika podnositelj cijeni neprihvatljivim. Zakonsko rješenje na kojem se temelji obvezivanje podnositelja, u situaciji u kojoj državno odvjetništvo zastupa Republiku Hrvatsku ex lege, onemogućava ravnopravnu poziciju u postupku.